

9. Наумов О. Б. Стратегічні вектори державного регулювання агропромислового виробництва: інструменти та методи консолідації ресурсів розвитку / О. Б. Наумов, Л. М. Наумова // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2017. – № 4. – С. 93–100.

10. Gryshova I. Competitive position stability of agricultural sector of Ukraine at internal and external markets / I. Ю. Гришова, О. В. Митяй, В. В. Кужель // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – № 3(177) – С. 66–73.

11. Gryshova I. Modern Technologies in Public Administration Management: A Comparison of Estonia, India and United Kingdom / Gryshova, I.; Strielkowski, W.; Kalyugina, S. // Administrative si Management Public. – 2017. – (28). – P. 174–185.

* Наумова Лариса Миколаївна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри зовнішньоекономічної діяльності Херсонського національного технічного університету.

* Фомішина Віра Миколаївна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри зовнішньоекономічної діяльності Херсонського національного технічного університету.

Стаття надійшла до редакції 15 листопада 2017 р.

УДК 336.648 : 332

Анна Павлова *

ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ В ТІНЬОВИХ СХЕМАХ

Стаття присвячена дослідженню економіко-організаційних передумов використання фінансового лізингу у тіньових схемах. На підставі проведеного аналізу спрогнозовано подальші тенденції використання фінансового лізингу в тіньових схемах. Подано пропозиції з детінізації лізингових операцій та оздоровлення конкурентного середовища економіки України.

Ключові слова: фінансовий лізинг, офшори, оптимізація оподаткування.

Павлова А. Н. Экономические предпосылки использования финансового лизинга в теневых схемах.

Статья посвящена исследованию экономико-организационных предпосылок использования финансового лизинга в теневых схемах. На основании проведенного анализа спрогнозированы дальнейшие тенденции использования финансового лизинга в теневых схемах. Представлены предложения по детенизации лизинговых операций и оздоровления конкурентной среды экономики Украины.

Ключевые слова: финансовый лизинг, офшоры, оптимизация налогообложения.

Pavlova A. M. The economic preconditions for using financial leasing in shadow schemes.

The article is devoted to the study of the economic and organizational prerequisites for the use of financial leasing in shadow schemes. Based on the analysis carried out, further trends in the use of financial leasing in shadow schemes have been predicted. Proposals on the detenization of leasing operations and the improvement of the competitive environment of the Ukrainian economy are presented. Keywords: financial leasing, offshore, optimization of taxation.

Підвищення мобільності капіталу сприяє активному освоєнню вітчизняним бізнесом нових інструментів оптимізації податкових зобов'язань. Інтегруючись у глобальні фінансові ринки, національні компанії освоюють техніки міжнародної структуризації бізнес-процесів

і так званого агресивного податкового планування, що нерідко пов'язано з виведенням із країни центрів прибутку. Характерно, що у цьому разі на зміну тіньовим схемам ухилення від оподаткування, які використовували підприємства на етапі становлення ринкових відносин, приходять цілком легальні схеми мінімізації оподаткування шляхом виведення прибутку в юрисдикції з меншим податковим навантаженням [1].

Наразі виведення центру прибутку з України у держави з низькоподатковими режимами є економічно доцільною формою ведення бізнесу переважно для великих підприємств, а для середніх такі схеми не завжди є економічно виправданими. Як наслідок, диференціюються умови ведення бізнесу цих компаній. Підприємства, які використовують техніку агресивного податкового планування, фактично мають менший рівень податкового навантаження [2, 3].

Техніки заниження обсягів виробництва, здійснення фіктивних послуг, використання послуг конвертаційних центрів стають усе більш дорогими та ризикованими. На відміну від таких схем, виведення капіталів у низькоподатковій юрисдикції набуває дедалі більшої доступності завдяки розвитку цифрової економіки, інформаційних технологій, а також розширенню кола вітчизняних фахівців з питань міжнародного податкового планування [4].

Питанням ефективності та безпеки реалізації лізингових проектів присвячені праці Балабанова І. Т., Внукової Н. М., Качалова Р. М., Клейнера Г. Б., Лапуста М. Г., Поповича В. М., Тамбовцева В. Л., Шаршунової Л. Г.

Оскільки тіньова економіка функціонує у вигляді господарського ланцюга, який тісно переплітається з легальною економікою, існує нагальна потреба в його вивченні. Актуальність дослідження ризиків тіннізації лізингових операцій набуває особливого значення, оскільки їх масштаби зростають, а причини виникнення цих ризиків залишаються.

Мета статті – дослідити економіко-організаційні передумови використання фінансового лізингу в тіньових схемах та розробити пропозиції щодо детінізації фінансового лізингу.

Під ризиками використання фінансового лізингу у тіньових схемах мають на увазі ризики застосування схеми лізингової послуги для здійснення протиправних дій або таких, що, перебуваючи в межах нормативно-правового поля, перекручують суть лізингу та спричиняють недоотримання сторонами лізингового договору всіх його переваг. Означена проблема є новою для України, оскільки лізинг, незважаючи на значний потенціал, є також новим фінансовим інструментом. Причиною використання лізингових операцій у тіньових схемах можна назвати три групи факторів, а саме: економічні, організаційні та закладені в природу лізингу [5].

Основними мотивами, якими керуються підприємства, використовуючи лізингові операції в тіньових схемах, є оптимізація податків, відповідно, господарської діяльності, а також мінімізація ризиків. Крім цього, операції міжнародного лізингу, за якого одна сторона зареєстрована в офшорній юрисдикції, дає можливість компанії:

- створювати і нарощувати оборотні кошти (у тому числі за рахунок зниження невиробничих витрат);

- самостійно оптимально фінансувати власні інвестиційні проекти;

- вільно переміщувати капітал в інші юрисдикції;

- приховати особу вигодонабувача фінансових та господарських операцій;

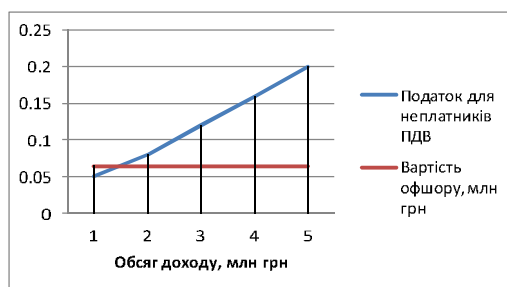
- захистити власні капітали від несприятливих політичних чи економічних умов системою права офшорної юрисдикції.

Економічні фактори є вирішальними у процесі використання лізингових операцій у тіньових схемах і пояснюються економічними інтересами власників капіталів. Вони пов'язані з несприятливими умовами для акумулювання та розподілу прибутку в Україні. Цьому сприяють відмінності в оподаткуванні прибутку та формуванні інвестиційних ресурсів між нашою державою та низькоподатковими юрисдикціями.

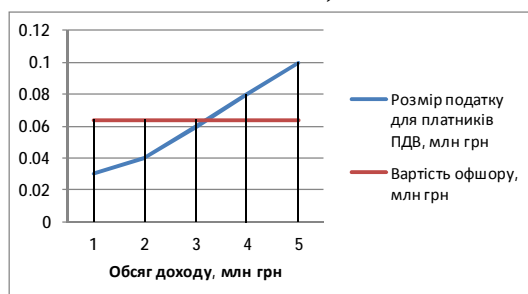
Відсутність конкурентних умов в економіці підтверджується даними міжнародного центру економічних досліджень «*Doing Business*». Хоча рейтинги України лише за останній рік піднялися на три позиції (за станом на березень 2017 р.), проте залишаються достатньо

низькими (80-те місце із 190 держав). Зростання рейтингу відбулося за рахунок покращення захисту міноритарних інвесторів та забезпечення виконання контрактів, проте по інших позиціях, таких як доступність кредитування, умови започаткування бізнесу, захист малих інвесторів позиції зменшилися [6].

На практиці зниження конкурентоспроможності проявляється у виникненні економічних стимулів для переміщення прибутків у більш конкурентні юрисдикції. Економічна доцільність оптимізації податків за допомогою офшорних юрисдикцій існує лише для підприємств, які перебувають на загальній системі оподаткування, а також фізичних осіб СПД та юридичних осіб, які належать до третьої або четвертої групи платників єдиного податку. Це пов'язано із тим, що започаткування діяльності, реєстрація компанії, щорічна вартість обслуговування діяльності компанії та вартість відкриття рахунку в банку офшорної юрисдикції значно перевищують податкові платежі в Україні для фізичних осіб СПД та юридичних осіб, які належать до першої та другої групи платників єдиного податку [7]. Враховуючи нормативи річного обсягу доходу для фізичних осіб СПД та юридичних осіб, які належать до третьої групи платників єдиного податку, вартість офшорної юрисдикції відшкодується протягом першого ж року оптимізації оподаткування за умови, що обсяг виручки перевищуватиме 1,5 млн грн для неплатників ПДВ та 3,5 млн грн – для його платників. Для дослідження вартості офшорних юрисдикцій [8] використано вартість реєстрації Белізу. Здійснення розрахунку величини доходу, за якого оптимізація оподаткування за допомогою офшорних юрисдикцій має економічний зміст для платників єдиного податку четвертої групи та підприємств, які перебувають на загальній системі оподаткування, є надто складним через значну кількість факторів, які впливають на ставку податку. Наводимо точку виникнення економічної доцільності формування прибутків в офшорних юрисдикціях для фізичних та юридичних осіб, які належать до третьої групи платників єдиного податку і не є платниками ПДВ. Як бачимо, відбувається зростання прибутковості оптимізації оподаткування за допомогою офшорних юрисдикцій зі збільшенням обсягу доходу (Рис. 1.а). Точка виникнення економічної доцільності формування прибутків в офшорних юрисдикціях для фізичних та юридичних осіб, які належать до третьої групи платників єдиного податку і є платниками ПДВ, відповідає вдвічі більшому обсягу доходу порівняно з аналогічним показником для неплатників ПДВ (Рис. 1.б).

а)

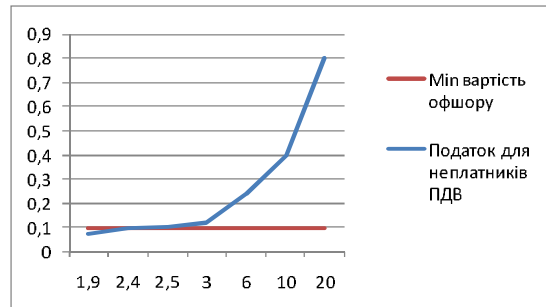
б)

Рис. 1. Точка виникнення економічної доцільності формування прибутків в офшорних юрисдикціях для фізичних та юридичних осіб, які належать до третьої групи платників єдиного податку та не є платниками ПДВ (а) і є такими платниками (б), 2017 р., млн грн

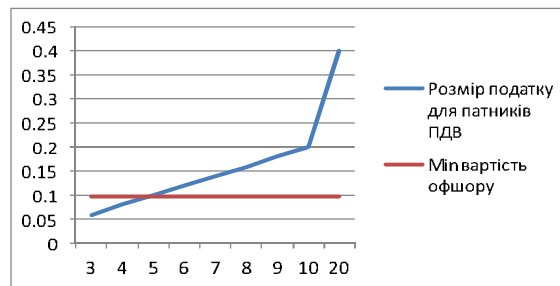
* Джерело: розроблено автором

Слід зазначити, що порівняно з 2015 роком ситуація значно погіршилася, оскільки відбулося збільшення ставки оподаткування з 2 і 4 % до 3 та 5 % для неплатників і для платників ПДВ відповідно (Рис. 2). Крім цього, максимальну суму обсягу доходу було знижено з 20 до 5 млн грн.

Графіки ілюструють, що стимули виведення коштів до офшорних юрисдикцій починають виникати в осіб, для яких 2015 року це було економічно не вигідно, тобто коло тих, хто зацікавлений у виведенні прибутків з України та оптимізації оподаткування за допомогою офшорних юрисдикцій, розширюється.

а)

б)

Рис. 2. Точка виникнення економічної доцільності формування прибутків в офшорних юрисдикціях для фізичних та юридичних осіб, які належать до третьої групи платників єдиного податку та не є платниками ПДВ (а) і його платниками (б), 2015 р., млн грн

* Джерело: розроблено автором

Іншим важливим фактором є можливість вільного інвестування за рахунок коштів, накопичених в офшорних юрисдикціях. Придбання будь-якого активу для підприємства можливе лише з прибутку після сплати всіх належних податків. У той же час оптимізація господарських процесів за допомогою офшорних юрисдикцій дає змогу розширити можливості інвестування для підприємства як у розвиток власної діяльності, так і в інші галузі без витрат на оподаткування. Така економія становитиме 16 % і більше залежно від характеру діяльності. Якщо ж капітали мають ознаки нелегального походження, то використання кількох звичайних та офшорних юрисдикцій сприятиме легалізації капіталу та можливості використання його в інтересах власника [9].

Переважання офшорного інвестування в економіку України є очевидним (Рис. 3). Розуміння того факту, що невеличкі острівні країни Кіпр, Віргінські острови (британські), Беліз не володіють виробничим та інвестиційним потенціалом та не можуть інвестувати в українську економіку такі значні кошти, дає підстави припускати, що основна частина цих інвестицій – це повернення виведених із держави коштів, які не були оподатковані. За даними неурядової організації *Tax Justice Network*, за роки незалежності з України до офшорних зон виведено близько 167 мільярдів доларів США. Рис. 3. ілюструє співвідношення обсягу прямих іноземних інвестицій в економіку України за приналежністю до офшорного статусу держави походження інвестицій. Автором було здійснено поділ країн інвесторів в економіку України за рівнем секретності, який щорічно обраховує організація

Tax Justice Network. Держави із рівнем секретності більше 50 пунктів було зараховано до «офшорів», а менше 50 пунктів – до «неофшорів». Відповідно обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України у відсотках розподілився як 64 % проти 36 %.

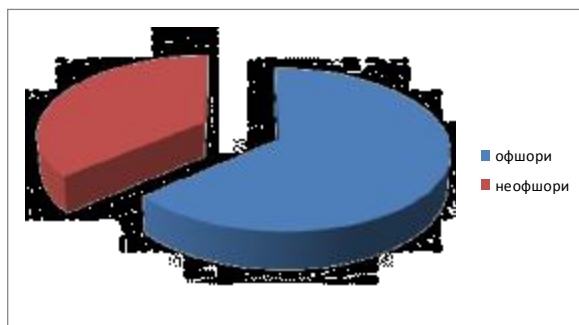

Рис. 3. Структура прямих іноземних інвестицій в економіку України за приналежністю до офшорного статусу держави походження, накопичених на кінець 2016 р., %.

* Джерело: розроблено автором за даними Держстату

Слід зазначити, що динаміка прямих іноземних інвестицій в економіку України за 10 років (2004–2016 рр.) демонструє подвійну зміну тенденцій інвестування з держав, що мають офшорний статус¹, і тих, які не є офшорами (за даними організації *Tax justice*). Період 2004–2011 рр. характеризувався високою питомою вагою інвестування саме останніх. У наступний період (2012–2016 рр.) питома вага інвестування з офшорних країн плавно зростає із піками 2013 та 2016 років. При цьому 2011 року відбулося вирівнювання обсягів інвестування із країн-офшорів та неофшорів, після чого перший показник починає переважати (Рис. 4).

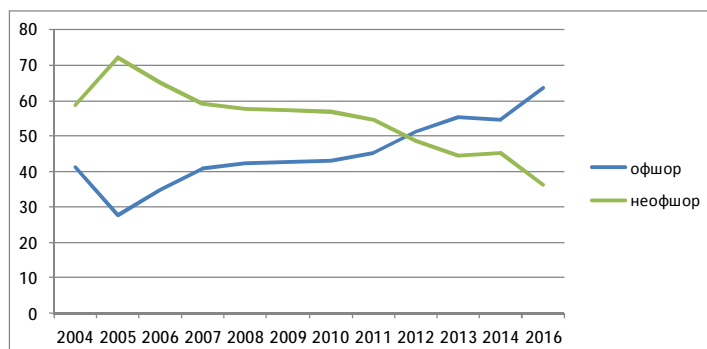

Рис. 4. Динаміка надходження прямих іноземних інвестицій в економіку України за кожен рік окремо, % до підсумку.

* Джерело: розроблено автором за даними Держстату

У таких реаліях проблема виведення коштів з-під оподаткування з метою збільшення можливостей інвестування у вітчизняний бізнес пов'язана з недостатньою гнучкістю чинного законодавства у сфері інвестування.

Таким чином, система запобігання та протидії прихованому відпливу капіталу з України повинна бути раціональною комбінацією заходів обмеження виведенню коштів, набутих злочинним шляхом, та стимулювання акумуляції в національній економіці капіталів, сформованих у результаті підприємницької діяльності. Ці заходи не повинні ускладнювати ведення бізнесу для сумлінних платників податків, негативно позначатися на стані регуляторного середовища та стримувати розвиток бізнесу. Зокрема, пріоритетами запобігання та протидії прихованому відпливу капіталу з України мають стати:

– скорочення стимулів для виведення коштів з метою розширення інвестування:

¹ Мається на увазі, що показник секретності операцій в країні за рейтингом організації *Tax justice* сягає 50 пунктів і більше

установлення нульової ставки оподаткування прибутку, який інвестується у придбання або виготовлення власними силами машин та обладнання, біологічних активів і засобів програмного забезпечення;

– вдосконалення регулювання контрольованих іноземних корпорацій (КІК) шляхом внесення змін до Податкового кодексу України:

вдосконалення у вітчизняному податковому законодавстві поняття контрольованої іноземної корпорації (КІК), опосередкованого та конструктивного володіння корпоративними правами, відповідно до рекомендацій ОЕСР за кроком 3 BEPS;

вдосконалення правил ідентифікації контрольованих іноземних корпорацій (КІК), які базуються на розмірі частки резидента України у її майні (активах), якою він прямо, опосередковано або конструктивно володіє;

введення прибутку від діяльності КІК до складу доходів юридичних та фізичних осіб, які володіють її корпоративними правами. При цьому розрахунок прибутку корпорації має здійснюватися відповідно до вітчизняного податкового законодавства та включатися до складу доходів в обсязі, пропорційному частці володіння резидентом України корпоративними правами КІК;

забезпечення звітування власників КІК перед вітчизняними податковими органами щодо її активів та діяльності, відповідно до національного законодавства;

– комплексне запровадження рекомендацій ОЕСР за кроками BEPS, зокрема:

приєднання України до Загального стандарту звітності з метою залучення до глобальної системи обміну податковою інформацією. Це дозволило би податковим органам дізнаватися про всі фінансові активи (гроші, цінні папери і т.д.), що належать українським резидентам по всьому світу, причому незалежно від того, за якою кількістю всіляких офшорних компаній, трастів, фондів та інших подібних інструментів вони ховаються;

протидія використанню гібридних фінансових інструментів в оптимізації податкової бази через детальну розробку спеціального законодавства, яке регламентує здійснення операцій з гібридними фінансовими інструментами;

протидія оптимізації оподаткування через досягнення фіктивного банкрутства за допомогою посиленого аналізу Державною фіскальною службою діяльності підприємств-банкрутів.

Список використаних джерел:

1. Гончаров О. Технологія прориву української економіки [Електронний ресурс] / О. Гончаров, Д. Томченко // 112 Journal. – 2016. – Режим доступу: <http://journal.112.ua/economics/>

2. Informal Economy and the World Bank (English) [Електронний ресурс] / [N. Benjamin with K. Beegle, F. Recanatini and M. Santini], 2014. – Режим доступу: <http://documents.worldbank.org/curated/en/416741468332060156/Informal-economy-and-the-World-Bank>

3. Контрактович П. Три кроки відріжуть Україну від офшорів. Жоден уряд їх не зробить, бо легше дойти середній клас [Електронний ресурс] / П. Контрактович // Тексти. – 2017. – Режим доступу: http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/74721/Try_kroky_vidrizhut_Ukrajinu_vid_ofshoriv_Zhoden

4. Гетман О. Чому нам потрібен податок на розподілений прибуток підприємств [Електронний ресурс] / О. Гетман // Українська правда. – 2017. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2017/01/11/617233/>

5. Павлова А. М. Стан та перспективи розвитку лізингових операцій в Україні / А. М. Павлова // Актуальні проблеми ринкової економіки. – 2009. – № 7. – С. 155–163.

6. Doing Business Comparing Business Regulation for Domestic Firms in 190 Economies 2017 [Електронний ресурс] / A World Bank Group Flagship Report. – Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB17-Report.pdf>

7. Групи єдиного податку: загальна характеристика [Електронний ресурс] // Смарт довідка. – 2017. – Режим доступу: <https://help.smcs.com.ua/uk/reader/articles/read/12311/hrupy-yedynoho-podatku-zahalna-kharakterystyka>

8. Реєстрація офшорних компаній [Електронний ресурс] // Пріфінанс.– 2016.– Режим доступу: https://prifinance.com/offshornye-kompanii/?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=GAd_offszory_obszee_UA&utm_content=176675064158&utm_term=%2B%D0%BE%D1%84%D1%88%D0%BE%D1%80&gclid=CPK-lvbz2tCFcQp0wod2c8JFw.

9. Павлова А. М. Чому Порошенко найкраще впорається з деофшоризацією [Електронний ресурс] / А. М. Павлова // Українська призма. – 2016. – Режим доступу: <http://prismua.org/offshore>

* Павлова Анна Миколаївна – старший консультант відділу економічної безпеки Національного інституту стратегічних досліджень.

Стаття надійшла до редакції 11 грудня 2017 р.

УДК 658.6: 658.8: 338.47: 656.07: 338.439.54

Ольга Сопецько *

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ПОСТАЧАННЯМИ ШВИДКОПСУВНИХ ПРОДУКТІВ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ УПРАВЛІННЯ ЛАНЦЮГАМИ ПОСТАЧАНЬ

У статті розглянуто методичні підходи до формування раціональної величини замовлення на постачання продуктів, які мають обмежено малий термін придатності до реалізації. Умови впровадження даних підходів виходять із припущення про збалансованість влади між учасниками ланцюгів постачання, які приводять дані продукти на ринок, і впровадження в цих ланцюгах постачання функцій і принципів концепції управління ланцюгами постачання.

Ключові слова: швидкопсувні продукти, концепція управління ланцюгами постачання, раціональна величина замовлення, ймовірно-статистична модель управління постачаннями.

Сопецько О. Ю. Методические подходы к управлению поставками скоропортящихся продуктов в условиях реализации концепции управления цепями поставок.

В статье рассмотрены методические подходы к формированию рациональной величины заказа на поставку продуктов, которые имеют ограниченно малый срок годности к реализации. Условия внедрения данных подходов исходят из предположения о сбалансированности власти между участниками цепей поставок, которые приводят данные продукты на рынок, и внедрение в таких цепях поставок функций и принципов концепции управления цепями поставок.

Ключевые слова: скоропортящиеся продукты, концепция управления цепями поставок, рациональная величина заказа, вероятностно-статистическая модель управления поставками.

Sopotsko O. Yu. Methodical approaches to the supply chain management of perishable products according to implementation of the conception of supply chain management.

The article describes methodical approaches to forming rational quantity of the delivering order of perishable products. The conditions for implementing such approaches are based on the assumption of the balance of power between supply chain participants who bring these products to the market and the introduction of the latest functions and principles of the concept of supply chain management.

Keywords: perishable goods, conception of supply chain management, rational order quantity, probabilistic statistical model of supply chain management.

Постановка проблеми. Відомі методи і моделі для визначення оптимальної величини замовлення (поставки), які ґрунтуються, наприклад, на моделі економічної величини